

В. Кирій, Л. Сікора

Микола Вегеш
доктор історичних наук, професор

«ЕТНОГЕНЕЗА РУСИНІВ» ЯК ЯВИЩЕ В УКРАЇНСЬКІЙ ЕТНОЛОГІЇ

Зовсім нещодавно, у вересні 2012 року вийшло фундаментальне дослідження на предмет давньої історії Віктора Кирія та Любомира Сікори *«Етногенеза арійських та доіндоєвропейських народів»*, яке схвально зустріла низка українських відомих учених. Тоді ще ніхто не здогадувався, що ця подія так швидко стане відправною точкою для ретельних наукових пошуків у напрямку з'ясування суто нашого далекого історичного минулого, овіяного серпанком таємничості та завуальованого різноманітними російсько-радянськими теоріями сумнівного характеру. Але промайнуло трохи більше року, як уже вийти у світ ось-ось має нова фундаментальна праця згаданих авторів – *«Етногенеза русинів»*, в якій послідовно і переконливо реконструйована історична панорама формування давньоруської народності – панорама дещо неочікувана для тих, хто звик послуговуватись усталеними стереотипами в своєму суб'єктивному баченні прадавнього минулого, на зразок наступного: *«Київська Русь – колыска трьох братніх народів»*.

Попередня книга авторів ставила перед читачем значну кількість питань, не завжди даючи на них вичерпні відповіді і тим – ніби запрошуючи його до співучасті в пошуку. Така недовисловленість може зачаровувати, але обов'язок ученого – прагнення до довершеності, якої необхідно надати всім власним починанням. З певністю можна констатувати, що відповідний обов'язок автори виконали в останній зі своїх праць. Концепція венетського походження Русі, яку Віктор Кирій та Любомир Сікора раніше висували лише на рівні гіпотези, тепер отримує своє всебічне доведення, їй надано

необхідної стрункості та грандіозності; нагромадження доказів з того, чи іншого її аспекту (які в своїй сукупності становлять органічне ціле) досягає своєї критичної маси, перед чим будуть змушені спасувати контраргументи найзапекліших скептиків. В певному розумінні можна сказати, що дана монографія стає тріумфом української етнології у її заочній дискусії із науковим баченням історії нашими далекими та близькими сусідами. Сказане стосується не лише основної теми праці, але й дотичних наукових проблем, які до цього часу не втратили елементу дискусійності в своєму характері. Наприклад: питання про етнічне походження готів. В. Кирій та Л. Сікора пропонують оригінальне (як на погляд сучасної науки) його вирішення, цього разу – цілком переконливо. Чого вартують лише такі «дрібні деталі» цієї праці, як вдала аргументована ідентифікація згадуваного античними джерелами міста та гір під загадковою назвою «Амадока», локалізованих на берегах Дніпра, та ідентифікація Стільського городища як історичного міста Ладомир.

Особливо вартісним набутком даного дослідження є реконструйована цілісна етнічна панорама населення Північного Надчорномор'я скіфської та постскіфської доби. Вдаючись до порівнянь, можна сказати, що археолог виявляє якусь сотню дрібних фрагментів прадавнього керамічного виробу, а реконструктор відновлює сам виріб на основі знайдення свого місця для кожного з них. Наші знання про археологічні культури – це фрагменти «горщика етногенези» кількох народностей, які здавна мешкали на території сучасної України – на основі яких виник український народ. Заслуга авторів полягає в тому, що їм пощастило «склеїти» цей «горщик», не віддаляючись від оригіналу і довести правомірність кожного власного робочого рішення.

Нехай «*Етногенезу русинів*» поки що можна легко проігнорувати, чи заперечити її вартісність, не вдаючись до елементарної аргументації, але її вражаючий порівняльний

В. Кириї, Л. Сікора

матеріал, на якому провадиться реконструювання історичних реалій, не піддається суто науковому спростуванню, при тому, що наявним в ній авторським висновкам ніколи не бракує логіки та послідовності. Рано, чи пізно таке поєднання має зумовити поступову появу загального визнання.

Окрім власних детальних напрацювань, автори для надання додаткової ваги своїй концепції вдало використали окремі давно відомі і новітні авторитетні праці, зміст яких вступає в суперечність із застарілим баченням низки важливих етнологічних проблем. Зокрема, йдеться про роботи австрійського палеолінгвіста Георга Хольцера, які досліджують походження слов'янської мови; про нові праці із готського питання скандинавських та центральноєвропейських медієвістів; факти, дотичні до проблеми етнічної ідентифікації населення черняхівської арх. культури, які одностайно констатують українські та російські палеоантропологи, зокрема, Сергій Сегеда та Тетяна Алексеєва. В кожному із перелічених випадків автори дають власне переконливе пояснення відповідним науковим феноменам.

Особливо часто в монографії докази вдало будуються на змісті тез власних наукових опонентів, скажемо, російського лінгвіста Олега Трубачова та сардинського палеолінгвіста Массімо Піттау; німецького історика-класика Пауля Райнеке; російських істориків: Віктора Гайдукевича, Тетяни Блаватської, Тетяни Кніпович, Таїсії Кац, тощо.

Окрім наукової вартості, за «*Етногенезою русинів*» слід зауважити також і ту достатньо важливу перевагу, що вона приковує увагу читача, незважаючи на те, що вимагає від нього напруженої уваги. Інакше кажучи, монографія не має особливої потреби у популярних переказах її змісту – для того, щоб її ідеї стали доступними для широкого кола читачів. Багатий ілюстративний матеріал тут є невід'ємною частиною змісту і важливим компонентом загальної бази доказів.

Першу спільну працю В. Кирія та Л. Сікори – «*Етногенезу бойків*» (Дрогобич, 2011) можна було б цілком слушно назвати «блідюю тінню» праці останньої – і за об'ємом, і за рівнем вичерпності аргументів, але, як це показало майбутнє, виявилися вдалим її оригінальні загальні напрями. Вона розійшлася незначним тиражем (100 примірників), переважно, у межах Дрогобиччини; залишилася не поміченою в Києві, Івано-Франківську, Луцьку, малопомітною – у Львові та Ужгороді. І неабияке здивування авторів викликало наполегливе намагання Мюнхенської наукової бібліотеки (в серпні 2012 р.) якимось чином дістати її примірник, що згодом було досягнуто через посередництво директора агентства «Книжкова біржа» (м. Київ) Олександра Михалочко.

У 2013 році «Етногенеза арійських та доіндоевропейських народів...» Віктора Кирія та Любомира Сікори стала єдиним виданням із пострадянського простору, чия електронна версія потрапила до загального електронного каталогу історичної літератури Університету Торонто, де репрезентовані 149 видань зі всього світу за 2003 - 2012 рр. (http://search.library.utoronto.ca/sesearch?Ntt=&Ntk=&U=Catalog_5287600&formName=search_form_simple&Ns=p_pub_year&Nt=p_work_normalized&N=27588+4294957016+206426&Nso=1&Np=1).

Наведені приклади можна вважати показовим – в стосунку уважності західно-європейців до появи певних новаторських штрихів в українській етнології. Не те, щоб ці штрихи траплялися у нас рідше, ніж в інших країнах, але ми не завжди належно усвідомлюємо їхню важливість, зокрема, важливість соціальну – народи мають право знати про своє близьке і далеке минуле більше правди, ніж це їм дозволяють суб'єктивні та об'єктивні обставини, адже саме таке знання є одною із важливих передумов появи їхньої соціальної зрілості, за якою розпочинається формування нації.